

ניטור מחלות ב"זרעי" תפוא"ד ממקורות שונים

מאת לאה צרור (לחכים), א. נחמיאס, מ. אהרון, אורלי ארליך, פתולוגיה של צמחים,
מינהל המחקר החקלאי, תחנת ניסויים גילת

פקעות תפוא"ד לזריעה לגידול בעונת האביב מיובאות מדי שנה לישראל מצפון אירופה, ופקעות-בת מעונה זו הנאספות מוקדם נזרעות לגידול בסתיו. ניטור שנעשה במקורות הזרעים השונים מצביע על נגיעות סמויה או גלויה במחוללי מחלות שונים.

גרב מצוי נתגלה בכל האצוות בכל השנים, בלא הבדל משמעותי בין ארצות המוצא באירופה. שיעור האצוות הנגיעות ברמה נמוכה היה 30%-41%, ברמה בינונית 31%-48%, וברמה גבוהה 15%-23%. לעומת זאת, רוב האצוות המקומיות היו נקיות מגרב או נגיעות ברמה נמוכה, פרט לשנת 1996 שבה 3.6% מהאצוות היו נגיעות ברמה בינונית ו-1.8% בלבד ברמה גבוהה. חלק ניכר מאצוות הפקעות המיובאות (33%-59%) היה נגוע בריזוקטוניה ברמה נמוכה עד בינונית בכל שנות הסקר, בלא הבדל בין ארצות המקור באירופה. לעומת זאת, רוב האצוות המקומיות המיועדות לעונת הסתיו היו בריאות או נגיעות בריזוקטוניה ברמה נמוכה. רק 11%-18% היו נגיעות ברמה בינונית של ריזוקטוניה, ואף לא אחת ברמה גבוהה. מחלת הקולטוטריכום נמצאה בשיעורים קטנים במשלוחים מגרמניה, מסקולטנד ומאירלנד בשנים 1994 ו-1995. לעומת זאת, במשלוחים מהולנד ומצרפת נמצאה נגיעות בכל ארבע שנות הניטור. במשלוחים מהולנד ב-1995 וב-1996 היה שיעור הנגיעות גדול (13.6% ו-23.7%, לפי אותו סדר). בזרעים המקומיים נמצא שיעור נגיעות מועט (2%), פרט ל-1996 שבה היה שיעור הנגיעות גדול ביותר (11.4%).

אף על פי שגרב אבקי נתגלה ברבים מהמשלוחים מאירופה, רמת הנגיעות בתוך האצוות היתה בדרך-כלל נמוכה. שיעור הנגיעות הרב ביותר היה במשלוחים שהגיעו מאירלנד, בכל שנות המעקב ובייחוד ב-1993. גם באצוות שהגיעו מסקולטנד נמצא שיעור נגיעות רב יחסית. לעומת זאת, באצוות שהגיעו מהולנד היה שיעור מועט יחסית, ואילו אף באחת מהאצוות שהגיעו מצרפת לא נמצאה נגיעות. באצוות המקומיות לא נתגלתה נגיעות גרב אבקי, הודות לעובדה שהתנאים בארץ אינם מתאימים להתפתחות המחלה. פוזאריים נתגלה באחוז גדול של האצוות מאירופה (10%-40%), ואולם רמת הנגיעות בתוכן היתה נמוכה (0.5%-3.2%), בלא הפרש משמעותי בין ארצות המוצא השונות. לעומת זאת, רוב האצוות המקומיות נקיות או נגיעות ברמה נמוכה; שיעור הנגיעות המועט בפוזאריים באצוות המקומיות נובע בחלקו מכך, שהזרעים נבדקים עם הוצאתם, ואילו זרעי היבוא נבדקים לאחר כארבעה חודשי אחסנה.

בבדיקות של המשלוחים מהולנד שנעשו במשך כמה שנים בזנים מסוימים (ניקולא, אלפא ודזירה) לא נמצאה נגיעות ב-*Verticillium dahliae*. במקרים בודדים נמצאה נגיעות במינים אחרים, כגון *V. tricolor* ו-*V. nigrificans*. לעומת זאת, דוררת ברמות שונות נתגלתה בזרעים מקומיים, בכל השנים שבהן בוצע הניטור. בדיקת רמת הדוררת בזרעים המיוצרים לעונת הסתיו חשובה הן בגלל נזק חמור יותר העלול להיגרם ליבול בסתיו, והן בגלל אילוח הקרקע. בשנים האחרונות ניכרת ירידה באחוז האצוות של זרעי תפוחי-אדמה הנגיעים בדוררת, מ-70% ל-30% בלבד. ממוצע הנגיעות בכל שנה משנות הסקר היה 2%-3%, פרט לשנים 1987, 1989 ו-1995 שבהן היתה נגיעות הממוצעת מרובה יותר, ואחוז האצוות הנגיעות בדוררת היה הגדול ביותר בכל שנות הסקר. זרעים נקיים ממחלות הם אחד האמצעים החשובים במניעת מחלות הגורמות הפסדי יבול ופוגעות באיכות התוצרת. שימוש בזרעים כאלה יעלה בהכרח את רווחיות הגידול בטווח הזמן הקצר, וימנע אילוח קרקעות במחוללי-מחלות שוכני-קרקע בטווח הארוך. העדר תכשירי חטיוי יעילים לזרעים שיחליפו את הכספן, העתיד לצאת מהשימוש בתוך זמן קצר, וקיומן של מחלות שאינן מודברות בתכשירי חטיוי (דוררת וקולטוטריכום השוכנות גם בצורות ההובלה של הפקעת) מגבירים את הצורך להשתמש אך רק בפקעות-זריעה הנקיות ממחלות.